

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

9/S-son (4-jild)

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI**

№ 5/9 (4) – 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2024

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalari oliy kengashi huzuridagi Sudyalari oliy

maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo'limi psixologik xizmat boshlig'i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

SodiqovaShohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Насретдинова Дилфуза Мухаммадиновна</i> ЖЕНЩИНЫ ТАТАРКИ В КУЛЬТУРНОЙ ЖИЗНИ ТУРКЕСТАНА	13-19
<i>Хужаниязов Уктам Ешбаевич</i> ҚОРАҚАЛПОҚ ДАВЛАТ АКАДЕМИК МУСИҚАЛИ ТЕАТРИ МУСТАҚИЛЛИК ЙИЛЛАРИДА	20-25
<i>Saidaxmatov Sharifbek Toshpo'latovich</i> SURXONDARYO VA QASHQADARYO VILOYATLARIDA DEMOGRAFIK O'ZGARISHLAR, AHOLI BANDLIGI VA MIGRATSIYA JARAYONLARI	26-32
<i>Yakubov O'tkir Shermamatovich</i> XX ASRNING UCHINCHI CHORAGIDAGI IQTISODIY, IJTIMOIIY O'ZGARISHLAR VA ULARNING DEMOGRAFIK JARAYONLARGA TA'SIRI	33-37
<i>Саидбобоева Гулзора Нематжоновна</i> ЎРТА ОСИЁ ЭНЕРГЕТИКАЛАРИНИНГ I СЪЕЗДИ ХУСУСИДА	38-43
<i>Muminov Orifxuja</i> QIZILQUMNING LANDSHAFTI VA TARIXIY GEOLOGIYASI	44-49
<i>Avalova Gulshod Murodullayevna</i> HOJI BEKTOSH VALI – MUTASAVVUF FAYLASUF. HOJI BEKTOSH VALI MAJMUASI: TARIXI VA BUGUNGI KUNDAGI AHAMIYATI	50-55
<i>Айтмуратова Жанылсын Жалгасовна, Жамалов Нурлан Юсупович</i> БУЮК АЛЛОМАЛАРИМИЗНИНГ МЕРОСИНИ ЎРГАНИШ АСОСИЙ ВАЗИФАМИЗ	56-61
<i>Qurbonova Marg'uba</i> TIL SOHASIDAGI O'ZBEKISTON HUKUMATI SIYOSATI, O'ZBEK TILINING DAVLAT TILI SIFATIDAGI NUFUZINI OSHIRISH ISTIQBOLLARI	62-68
<i>Shoto'rayeva Sitora Xudoyberdi qizi</i> BUXORO XONLIGIDA TOJIDDIN HASANXOJANING TUTGAN O'RNI VA IJTIMOIIY FAOLIYATI	69-72
<i>Убайдуллаева Моҳисадаф Суннатилла қизи</i> ҚЎҒИРЧОҚ ЎЙИН ЭНГ ҚАДИМГИ НОМОДДИЙ МАДАНИЙ МЕРОС СИФАТИДА	73-76
<i>Xoliqulov Rustam Sharipovich</i> YANGI O'ZBEKISTONDA KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH SOHASIDAGI AMALGA OSHIRILAYOTGAN CHORA-TADBIRLAR	77-82
<i>Fayziyev Farrux Uktamovich</i> IMKONIYATI CHEKLANGAN INSONLAR O'RTASIDA O'TKAZILADIGAN XALQARO SPORT MUSOBAQALARINING RIVOJLANISH TARIXI	83-90
<i>Азаматова Гулмира Байирбековна</i> МЕҲНАТ МИГРАНТЛАРИНИ ИЖТИМОИЙ-ИҚТИСОДИЙ Қўллаб-қувватлашнинг АЙРИМ ЖИҲАТЛАРИ	91-96

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna, Abduvohidov Behzod</i> ISHBILARMONLIK MUHITINI SHAKLLANTIRISHDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI O'RNI	97-107
<i>Абдуллаев Алтинбек Янгибаевич, Холиёров Парда Саъдуллаевич</i> КОРХОНАЛАРДА ИНВЕСТИЦИЯЛАР ҲИСОБИНИНГ ИЛМИЙ-МЕТОДОЛОГИЯСИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ	108-124
<i>Payazov Murod Maksudovich</i> “O'ZBEKISTON TEMIR YO'LLARI” AJDA YO'LOVCHI TASHISH TIZIMINI MODERNIZATSIYALASH DAVR TALABI	125-131
<i>Юнусов Бегенч Мавланбердиевич</i> ИҚТИСОДИЁТ ТАРМОҚЛАРИДА ИШЛАБ ЧИҚАРИШ РИВОЖЛАНИШИНИ БАШОРАТЛАШ, УЛАРНИНГ МЕТОДОЛОГИК АСОСЛАРИ	132-143
<i>Qo'chqarov Baxtiyor Hoshimjanovich, Sayitbaev Shermirza Datkamirzaevich</i> KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI AYLANMA VOSITALARINI SHAKLLANTIRISHDAGI MUAMMOLAR VA RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	144-151
<i>Мадрахимов Кахрамон Эгамберганиевич</i> МИНТАҚАВИЙ ИҚТИСОДИЙ СИЁСАТНИНГ СТРАТЕГИК УСТУВОР ЙЎНАЛИШЛАРИ	152-161
<i>Palvaniyazov Anvar Amatovich</i> MAMLAKAT IQTISODIYOTIGA XORIJIY INVESTITSİYALARNI JALB ETISHDA INVESTITSION SIYOSATNING AHAMIYATI	162-165
<i>Raximbayev Akmal Azatboyevich</i> HUDUDLARDA SANOAT AGLOMERATSIYALARINI SHAKLLANTIRISH BO'YICHA XORIJIY TAJIRIBALARDAN FOYDALANISH	166-172
<i>Raxmanova Rushana</i> O'ZBEKISTONDA TURIZM RIVOJI VA KADRLAR TAYYORLASHDAGI MUAMMOLAR	173-178
<i>Xayrullayev Shaxram Yunus o'g'li</i> SAMARQAND VILOYATIDA XIZMAT KO'RSATISH SOHASINING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA DINAMIKASI	179-186
<i>Qodirov Bahodir Tursunovich</i> “QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARI”NING O'ZBEKISTON IJTIMOIIY-IQTISODIY TARAQQIYOTIDAGI O'RNI	187-192
<i>Bekjanov Dilmurad Yuldashovich, G'oyibnazarov Muxammad Xamidbekovich</i> LIZING MUNOSABATLARINI RIVOJLANTIRISHDA SAMARALI MARKETING STRATEGIYALARINING AHAMIYATI	193-199
<i>Masharipova Durdona</i> RAQAMLI PLATFORMALARNING GLOBAL TASHQI SAVDOGA TA'SIRI: IMKONIYATLAR VA MUAMMOLAR	200-206
<i>Нурмухамедова Барно Исмаиловна, Урунова Гульнара Чарикулиевна</i> ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ РЕАЛИЗАЦИИ ИНИЦИАТИВНОГО БЮДЖЕТИРОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ	207-213

<i>Xidirova Marg'uba Rustamovna, Zakirov Asilbek Adilovich</i> KORPORATIV BOSHQARUV MEKANIZMLARI ORQALI AKSIYADORLIK JAMIYATINING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH	214-218
---	---------

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Ismoilov Maxamadixon</i> TALABALARDA FALSAFIY TAFAKKURNI SHAKLLANTIRISHNING DOLZARB MUAMMOLARI	219-223
<i>Shaydullayev Normuhammad</i> INSON VA JAMIYAT O'ZARO ALOQALARI: MUVOZANAT VA RIVOJLANISH	224-228
<i>Раджапбоева Хуршида Мақсудовна</i> ШАРОФ РАШИДОВ БАДИЙ-АДАБИЙ МЕРОСИДАГИ ЭСТЕТИК КЛИШЕНИНГ УНИКАЛ ЎЗИГА ХОСЛИГИ	229-233
<i>Abdullayeva Marhabo Uskinbayevna</i> YUSUF XOS HOJIB "QUTADG'U BILIG" ASARIDA AXLOQ MASALASI.....	234-239
<i>Ризаев Илҳом</i> ТАРТИБ ВА ХАОС: ЎЗ-ЎЗИНИ ТАШКИЛЛАШТИРИШ ҲОЯЛАРИНИНГ ТАРИХИЙ ТАДҚИҚИ	240-247
<i>Niyozova Nilufar</i> OQILONA TURMUSH SHAROITINI YARATISHDA OILANING O'RNI	248-252
<i>Usmonov Farrux</i> FAN ETIKASI TUSHUNCHASINING TIZIMLI TAHLILI	253-258
<i>Mirjavxarova Feruzaxon Usmonjonovna</i> AYOLLARNI QO'LLAB-QUVVATLASHNING IJTIMOY, IQTISODIY VA MADANIY ASOSLARI: TARIXDAN BUGUNGI KUNGACHA	259-266
<i>Primov Baxriddin Abdiraxmonovich</i> JAMIYAT BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA MA'NAVIY VA G'OYAVIY MEKANIZMLAR	267-272
<i>Raxmankulov Farxod Raximkulovich</i> ISLOHOTLAR JARAYONIDA MULKDORLAR QATLAMINING MILLIY O'ZLIGINI ANGLASHINING O'ZIGA XOS JIHATLARI	273-278
<i>Asatov Sodiq Safarovich</i> YANGI O'ZBEKISTONDA MILLIY VA UMUMINSONIY QADRIYATLARGA PRAGMATIK YONDASHUVLARNING IJTIMOY-FALSAFIY TAHLILI	279-284
<i>Yusupova Feruza Zoyirovna</i> AXLOQIY TAFAKKURNING TAKOMILASHUVIDA AXLOQIY IDEALGA BO'LGAN EHTIYOJ	285-290
<i>Aripova Zulfiyaxon Solijonovna</i> SINERGETIKANING FALSAFIY VA IJTIMOY DUNYOQARASHGA TA'SIRI	291-296
<i>Saodatov Alimardon Abduraxmonovich</i> YOSHLARDA TABIAT IFLOSLANISHINI OLDINI OLIH VA UNI ASRAB AVAYLASH MADANIYATINI SHAKLLANTIRISH	297-302

<i>Matluba Abduqodirovna Abdalimova</i> FALSAFIY TAFAKKURNI RIVOJLANTIRISHDA ANALITIK VA KRITIK YONDASHUVLAR	303-307
<i>Safarova Tumaris Rustamkulovna</i> KOTIB CHALABIYNING SHARQ ILM-FAN TARAQQIYOTIDA TUTGAN O'RNI	308-312
<i>Турсунов Мухиддин Болтаевич</i> АФСОНАВИЙ ДУНЁҚАРАШНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ ВА УНИНГ ИНСОН ТАФАККУРИГА ТАЪСИРИ	313-316
<i>Mamanov Jamoliddin Abduraximovich</i> XRISTIANLIK DININING KELIB CHIQISHI VA G'ARB DAVLATLARIGA TARQALISHI	317-326
10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI	
<i>Karimova Ozodakhon Avazovna</i> LINGUOPRAGMATIC STUDY OF PHRASEOLOGICAL UNITS WITH A SOMATIC COMPONENT IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES	327-338
<i>Sayfiddinova Gulnoza</i> MILLIY UYG'ONISH DAVRI QO'QON ADABIY MUHITIDAGI AYRIM TURKUM SHE'RLARNING JANRIY XUSUSIYATLARI	339-344
<i>Abdullayev Ziyodbek Mansurovich</i> O'ZBEK VA NEMIS TILLARI ANTROPONIMIKASIDA ZAMONAVIY TENDENSIYALAR: KONTRASTIV TAHLIL	345-352
<i>Otaboyeva Mazmuna Rahimovna</i> FE'LNING SEMANTIK VA GRAMMATIK KATEGORIYALARIDAGI DARAJALANISHI: O'ZBEK VA INGLIZ TILLARI MISOLIDA	353-359
<i>Алиева Эльвина, Темирова Озода</i> ПОВЕЛЕНИЯ И ПОБУДИТЕЛЬНЫЕ ВЫСКАЗЫВАНИЯ СО ЗНАЧЕНИЕМ ЖЕЛАНИЯ В ПОЭТИЧЕСКИХ ТЕКСТАХ В. Ф. ХОДАСЕВИЧА	360-365
<i>Norqobilov Sanjar Rahmat o'g'li</i> BADIIY TARJIMADA LEKSIK-GRAMMATIK TRANSFORMATSIYALAR TADQIQI (JON GRINNING "THE FAULT IN OUR STARS" ROMANINING O'ZBEK TILIGA TARJIMASI MISOLIDA)	366-372
<i>Maxmudova Farangiz Muzaffar qizi</i> SAID AHMAD HAJVIYALARIDA YUKLAMALARNING AHAMIYATI	373-378
<i>Abdumajitov Xurshid Alisher o'g'li</i> MULOQOT VA MADANIYAT SHARHIDAGI SPORT TILI	379-382
<i>Rajabova Karomat Chorshanbi qizi</i> TURKOLOGIYADA SO'ZLASHUV USLUBIGA DOIR IZLANISHLAR	383-389
<i>Abdujalilova Ruxshona Abdug'afforzoda</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA JINOIY LINGVISTIK BIRLIKLARNING SHAKLLANISHIDA STILISTIK VOSITALARNING O'RNI	390-396
<i>Xasanova Kamila Baxtiyorovna</i> STUDYING ETHNOGRAPHIC VOCABULARY IN THE UZBEK LANGUAGE	397-401
<i>Бобаева Шахноза</i> ОСОБЕННОСТИ ЯЗЫКОВЫХ ЕДИНИЦ В РЕЧИ	402-407

<i>Рузибаева Азиза Қаҳрамановна</i> АВАЗ ЎТАР ИЖОДИНИНГ ЎЗБЕК ТИЛИГА ТАЪСИРИ	408-413
<i>Umurzakova Aygul Umarovna</i> ARAB TILSHUNOSLIGIDA ZIYORAT TURIZMI TERMINOLOGIYASINING LINGVISTIK XUSUSIYATLARI VA RIVOJLANISH JARAYONI	414-418
<i>Sobirova Nodirabegim Murodjon qizi, Egamberdiyeva Sarvinoz Esonali qizi</i> STILISTIK FIGURALARNING TARJIMADAGI O'ZIGA XOSLIGI	419-423
<i>Xo'jamberdiyeva Gavhar Ilhom qizi</i> INGLIZ TILIDA "CHILD" KONSEPTINI AKS ETTIRUVCHI NOMINATSIYALAR	424-427
<i>Мирзаева Феруза Самижоновна</i> ЎЗБЕК ХАЛҚ МАҚОЛЛАРИДА АНТРОПОНИМЛАРНИНГ ҚЎЛЛАНИЛИШИ	428-433
<i>Badalbayeva Maloxat Yulchiyevna</i> TRANSLATION FEATURES OF EMERGENCY TERMS IN ENGLISH AND UZBEK: A COMPARATIVE ANALYSIS	434-438
<i>Berdimurotova Sevara Maxmudovna</i> RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR SOHASIDAGI O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDAGI NEOLOGIZMLARNING YASALISH USULLARI VA QO'LLANILISH XUSUSIYATLARI	439-444
<i>Po'latova Sarvinoz Botir qizi</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA ZIDDIYATLI KOMMUNIKATSIYANING LIGVISTIK EKSPERTIZASI	445-449
<i>Aripova Saodat Taxiroyvna</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI HIKOYALAR TARJIMASINING LINGVOKULTUROLOGIK XUSUSIYATLARI	450-453
<i>Azamatova Gulnoza</i> THE GRAMMATICAL CATEGORY OF NUMBER IN THE GERMAN LANGUAGE	454-458
12.00.00 – YURIDIK FANLAR	
<i>Мухитдинова Фирюза</i> КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ И ПОЛИТИКО-ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ РАЗВИТИЯ СИСТЕМЫ СОЦИАЛЬНОЙ ЗАЩИТЫ НАСЕЛЕНИЯ В НОВОМ УЗБЕКИСТАНЕ	459-465
<i>Imotniyozov Doniyorbek Baxtiyor o'g'li</i> MULKNI BEGONALASHTIRISH SHARTNOMALARIGA OID KONSEPTUAL YONDASHUVLAR	466-470
<i>Ёкубов Шухратжон Восиджон угли</i> ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ КАК АВТОР И ИЗОБРЕТАТЕЛЬ: АНАЛИЗ ПРАВОВОЙ ЗАЩИТЫ ПРОИЗВЕДЕНИЙ И ИЗОБРЕТЕНИЙ, СОЗДАНЫХ ИИ, В РАМКАХ АВТОРСКОГО ПРАВА И ПАТЕНТНОГО ПРАВА	471-477
<i>Худайбердиева Мафтуна Зафар кизи</i> ОБЕСПЕЧЕНИЕ ПРАВА ДЕТЕЙ НА БЕСПЛАТНОЕ И КАЧЕСТВЕННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ: МЕЖДУНАРОДНЫЕ ДОСТИЖЕНИЯ И АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ	478-483
<i>Begimov Rufat Musurmonovich</i> KONSTITUTSIYA – HUQUQ VA ERKINLIKLARIMIZ KAFOLATI	484-488
<i>Минойиддинов Абдурасул Баходирович</i> АЛИМЕНТ МАЖБУРИЯТЛАРНИНГ АЙРИМ МАСАЛАЛАРИ	489-494

<i>Иброҳимов Азимжон Абдумумин угли</i> “ЎЗБЕКИСТОН ФУҚАРОЛИК ҚОНУНЧИЛИГИДА КОРПОРАТИВ МУНОСАБАТЛАРГА ОИД ҚОИДАЛАРНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ: КОНЦЕПТУАЛ ЁНДАШУВ”	495-500
<i>Koryog'diyev Bobur Umidjon o'g'li</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI FUQAROLIK KODEKSINING YANGI TAHRIRI LOYIHASI BIRINCHI BO'LIM 6-BOBIDAGI KONSEPTUAL MASALALAR TAHLILI	501-507
<i>Ғайбуллаев Соҳибжон Ғайбуллаевич</i> ИЖАРА ШАРТНОМАСИГА ОИД ҚОНУНЧИЛИКНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ БЎЙИЧА АЙРИМ ЁНДАШУВЛАР	508-514
<i>Саидов Бобур Бахромжонович</i> ГРАЖДАНСКО-ПРАВОВЫЕ МЕХАНИЗМЫ ЗАЩИТЫ ПЕРСОНАЛЬНЫХ ДАННЫХ ПОЛЬЗОВАТЕЛЕЙ В ВЕБ-РАЗРАБОТКАХ	515-524
<i>Асадов Шаҳриддин Фахриддинович</i> РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАР АСОСИДА МАСЛАҲАТ ХИЗМАТЛАРИ КЎРСАТИШНИ ФУҚАРОЛИК-ҲУҚУҚИЙ ТАРТИБГА СОЛИШ	525-529
<i>Ганиев Нихолбек Валиевич</i> НОТИЖОРАТ КОРПОРАТИВ ТАШКИЛОТЛАР	530-536
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Ortiqova Nargiza Akramovna</i> O'QUVCHILARDA TARBIYAVIY QADRIYATLAR MANBALARI VOSITASIDA UZLUKSIZ MA'NAVIY TARBIYANI OSHIRISHGA QARATILGAN SAMARALI PEDAGOGIK TEKNOLOGIYALAR	537-541
<i>Jamalova Nargiza Ulug'bek qizi</i> PEDAGOGIKA VA GUMANITAR FANLARINING JAMIYATDA TA'LIMNING O'ZGARISHI VA RIVOJLANISHIDA TUTGAN O'RNI	542-547
<i>Norboyev Nabijon Narziqulovich</i> SHAHMAT O'YININING SHAXS INTELEKTUAL SIFATLARINI SHAKLLANTIRISHGA TA'SIRI	548-553
<i>Batirov Behzod Baratovich</i> FIZIKA TA'LIM MAZMUNINI TABAQALASHTIRISHNING O'ZIGA XOSLIGI	554-559
<i>Razzoqova Mahliyo Qosimjonovna</i> GENDER METODINING NAZARIY ASOSLARI	560-564
<i>Xalilov Lenar Shevketovich</i> BO'LAJAK TASVIRIY SAN'AT O'QITUVCHILARIGA INNOVATSION O'QITISH USULLARINING SAMARADORLIGI VA PEDAGOGIK SHAROITLARI	565-569
<i>Turdimurodov Dilmurod Yo'ldoshevich</i> MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALAR JISMONIY TARBIYASINING PEDAGOGIK SHARTLARI	570-575
<i>Ernazarov G'olibjon Ne'matovich</i> JISMONIY YUKLAMADAN CHARCHASH VA QAYTARILISH DAVRLARINING FIZIOLOGIYASI	576-580
<i>Xudaykulova Dilbarxon Zokirovna, Erkinova Dilshoda Sherali qizi</i> BOLALARDA TADQIDIY FIKRLASH KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISHGA QARATILGAN PEDAGOGIK JARAYONNING ASOSIY XUSUSIYATLARI	581-586

<i>Eshdavlatov Abdullo Boybo'ri o'g'li, Uralov Sardor Abdulla o'g'li</i> TALABALARNING VOLEYBOL MASHG'ULOTLARIDA TEXNIK TAYYORGARLIGI	587-593
<i>Maxmudov Qudratbek Shavkat o'g'li</i> INGLIZ TILINI O'QITISHDA TALABALARNING MADANIYATLARARO MULOQOT KOMPETENSIYASINI TIL ELEMENTLARI ORQALI RIVOJLANTIRISH SAMARADORLIGI	594-607
<i>Mirzaeva Kamola Uralovna</i> THE ROLE OF THE FAMILY INSTITUTE IN EDUCATING A PROFESSIONAL GENERATION	608-612
<i>Tursunboyeva Mukhlisa Anvar kizi</i> BILINGUALISM AS A PROMISING FORM IN CHILDREN'S EDUCATION	613-619
<i>Ҳақназарова Нулуфар Қуранбоевна</i> ТАЪЛИМ ТРАНСФОРМАЦИЯСИ ШАРОИТИДА ПЕДАГОГ КАДРЛАР МАЛАКАСИНИ ОШИРИШНИНГ ПЕДАГОГИК ТИЗИМИНИ СТРУКТУРАВИЙ-ФУНКЦИОНАЛ ТАЪМИНОТИ	620-625
<i>Sheraliyeva Shahnoza Usmanovna</i> INGLIZ TILIDA TALABALAR YOZISH KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISHDA TURLI YOZMA MATN NAMUNALARINI TAHLIL QILISHGA QARATILGAN MASHQLARNING AHAMIYATI	626-633
<i>Джанабаева Адина</i> ВОЗМОЖНОСТИ ЦИКЛА ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ДИСЦИПЛИН В ФОРМИРОВАНИИ МЕТОДИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА	634-641
<i>Xoliqnazarov Azamat Begaliyevich</i> TALABALARNING JISMONIY TARBIYA MASHG'ULOTLARIDA KUCH QOBILİYATLARINI RIVOJLANTIRISH	642-646
<i>Elboyeva Shaxnoza</i> QASHQADARYO VILOYATIDA PEDAGOGIKA FANINING RIVOJLANISHIDA XOTIN-QIZLARNING O'RNI	647-651
<i>Садиев Валижон</i> СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К СОВЕРШЕНСТВОВАНИЮ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ УСЛОВИЙ РАЗВИТИЯ ПАТРИОТИЧЕСКИХ КАЧЕСТВ УЧАЩИХСЯ В УСЛОВИЯХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ	652-657
<i>Pulatova Muhabbat Egamberdievna</i> UZLUKSIZ KASBIY RIVOJLANTIRISH JARAYONIDA O'QITUVCHILARDA INNOVATSION KOMPETENSIYANI SHAKLLANTIRISH STRATEGIYASI	658-663

Received: 10 November 2024
Accepted: 15 November 2024
Published: 25 November 2024

Article / Original Paper

NON-PROFIT CORPORATE ORGANIZATIONS

Ganiev Niholbek Valievich,
Tashkent State University of Law
Independent Researcher
Doctor of Philosophy in Law
E-mail: niholbek@toyota-centralasia.com

Abstract. The growing importance of non-profit organizations, including corporations, in the life of modern society is observed in developed countries. By expanding their activities, these organizations make a significant contribution to the development of various public relations, which increases the requirements for regulating their activities. Non-profit organizations as an institution of civil society help to solve issues related to the interests of citizens and contribute to its further advancement.

Keywords: legal entity, non-profit legal entity, founder, participant, founder, corporate law, LLC, JSC, general meeting, executive body, supervisory board.

НОТИЖОРАТ КОРПОРАТИВ ТАШКИЛОТЛАР

Ганиев Ниҳолбек Валиевич,
Тошкент давлат юридик университети
мустақил изланувчиси
Юридик фанлари бўйича фалсафа доктори

Аннотация. Замонавий жамият ҳаётида нотижорат ташкилотлари, шу жумладан корпорацияларнинг аҳамияти ўсиб бораётгани ривожланган давлатларда кузатиш мумкин. Фаолият йўналишларини кенгайтириб, мазкур ташкилотлар турли жамоатчилик муносабатларини ривожлантиришга сезиларли ҳисса қўшмоқда, бу эса уларнинг фаолиятини тартибга солиш талабларини оширади. Нотижорат ташкилотлари фуқаролик жамияти институти сифатида фуқаролар манфаатларига тааллуқли масалаларни ҳал қилиб, уни олға ҳаракатланишга ёрдам беради.

Калит сўзлар: юридическое лицо, некоммерческое юридическое лицо, учредитель, участник, учредитель, корпоративное право, ООО, АО, общее собрание, исполнительный орган, наблюдательный совет.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4SI9Y2024N81>

Нотижорат корпоратив ташкилотларининг табиати бир хил эмас. Уларни ташкил этишни давлатдан мустақил равишда фуқаролик жамияти фаолиятини расмийлаштириш усули, фуқароларнинг манфаатларини ифода этиш ва уларнинг жамоатчилик фаолиятини намоён қилиш шакли сифатида қараш мумкин. Шу билан бирга, нотижорат ташкилотлари фаолияти давлатнинг турли вазифаларини амалга оширишга ҳам хизмат қилади. Шу сабабли, кўплаб давлатларда уларнинг фаоллигини рағбатлантириш давлат бошқаруви самарадорлигини ошириш воситаси сифатида намоён бўлади. Баъзи хорижий мамлакатлар тажрибаси шуни кўрсатадики, мазкур

ташкilotлар тижорат юридик шахсларига нисбатан самаралироқ фаолият юрита олади.

Шу билан бирга, ҳуқуқий табиати ва ташкил этиш мақсадлари турлича бўлган корпорацияларнинг ҳуқуқий мақомини тартибга солиш қийинчиликларни келтириб чиқаради, чунки қонунчилик нормалари тизими етарлича такомиллашмаган ва тизимлаштирилмаган. Бу ҳолатда нотижорат корпоратив ташкilotларга хос бўлган ўзига хос хусусиятлар асосий омил бўлиб хизмат қилади. Улар юридик шахс бўлиб, фуқаролик муомаласининг фаол иштирокчилари сифатида фуқаролик қонунчилиги қоидаларига бўйсунса-да, фуқароларнинг бирлашиш ҳуқуқини амалга ошириш шакли сифатида ҳам намоён бўлади. Бу эса уларнинг алоҳида ҳуқуқий мақомини акс эттиради.

Шундай қилиб, юқорида келтирилган фикрларга асосланиб, нотижорат корпорацияларнинг ҳуқуқий мақомини ва уларнинг фаолиятини тартибга солувчи қонунчилик нормаларини ўрганиш алоҳида аҳамият касб этишини таъкидлаш лозим. Ушбу мақолани ёзишдан кўзланган мақсад – нотижорат корпоратив шахсларига хос айрим хусусиятларни аниқлаш ва уларнинг фаолиятини тартибга солиш соҳасида мавжуд муаммоларни белгилашдир. Бу масалани тадқиқ қилишда илмий билиш усуллари, жумладан умумий илмий ва махсус усуллар, хусусан, тизимли-структуравий, қиёсий-ҳуқуқий, формал-мантиқий ҳамда ҳуқуқни талқин қилиш усуллари қўлланилди.

Нотижорат корпоратив ташкilotлар – бу фаолиятининг асосий мақсади сифатида фойда олишни кўзламайдиган ва олинган фойдани иштирокчилари ўртасида тақсимламайдиган юридик шахслардир. Нотижорат корпорацияси муассислари аъзо бўлиш ҳуқуқини қўлга киритиб, корпорациянинг олий бошқарув органи бўлган умумий йиғилишни ташкил қилади [1; Б.136.]. Агар нотижорат корпорацияси иштирокчилари сони юзтадан ошса, у ҳолда уставда кўрсатилган ҳолда олий орган сифатида қурултой ёки конференция ўтказилиши мумкин. Мазкур ташкilotлар ўртасидаги низолар арбитраж судида кўриб чиқилмайди, ва бу ҳолат уставда акс эттирилиши керак.

Нотижорат корпоратив ташкilotларининг мол-мулки аъзолик кириш бадаллари, хайриялар, фаолиятининг мақсадларига мувофиқ амалга ошириладиган тадбиркорлик фаолиятидан тушган даромадлар ҳамда қонун билан белгиланган бошқа манбалар ҳисобига шакллантирилади. Нотижорат корпорацияси тугатилганда, кредиторлар талаблари қондирилгандан сўнг қолган мол-мулк, агар қонунда бошқача тартиб назарда тутилмаган бўлса, устав ҳужжатларига мувофиқ уни ташкил этиш мақсадларига йўналтирилади.

Шундай қилиб, нотижорат корпоратив юридик шахснинг асосий белгилари қуйидагилардан иборат: даромад олишга қаратилмаган мақсад; фойдани аъзолар ўртасида тақсимлаш йўқлиги; мазкур ташкilotнинг таъсисчилари автоматик равишда аъзо бўлиш ҳуқуқини қўлга киритади ҳамда корпоратив бирлашмалар учун ФКда белгиланган ҳуқуқ ва мажбуриятларга эга бўлади. Шунингдек, уларнинг таркибидан олий бошқарув органи ташкил этилади.

Юқорида санаб ўтилган биринчи иккита белги ташкilotнинг фаолияти асосий мақсад сифатида фойда олишни кўзламаган нотижорат ташкilot сифатида таснифланишини белгилайди. Бироқ, масалан, истеъмол кооперативи каби нотижорат ташкilot турини кўриб чиқадиган бўлсак, у бундан истисно сифатида намоён бўлади. Бу шундан иборатки, бундай ташкilotларда «кооператив тўловлар» амалга оширилади, бу эса, ўзига хос тарзда, фойдани аъзолар ўртасида тақсимлашни англатади. Шунга қарамай, қонунчилик истеъмол кооперативларини нотижорат ташкilotлар сифатида таснифлайди.

Шуни таъкидлаш лозимки, ФКнинг 40-моддасига мувофиқ, нотижорат ташкilotлар иштирокидаги муносабатлар фуқаролик қонунчилиги предметига дахл этмаган ҳолларда, ушбу кодекс қоидалари қўлланилмайди. Бундан хулоса қилиш мумкинки, нотижорат ташкilotларининг бошқарув органларини тартибга солиш,

аъзолик тартиби ва бошқа масалалар тижорат ташкилотларига нисбатан қўлланиладиган қоидалардан ташқарида бўлиши мумкин. Бунда нотижорат ташкилотларнинг фуқаролик-ҳуқуқий мақомини тартибга солишда махсус қонунларга устувор аҳамият берилади [2; Б.157.].

Нотижорат корпоратив ташкилотларнинг ҳуқуқий мақомига хос хусусиятларни тасвирлаш учун бир неча мисолларни келтириш мумкин.

Масалан, сиёсий партия жамоат бирлашмасининг бир тури сифатида жамиятнинг маҳсули бўлиб, давлатнинг эмас, балки муайян ҳудудда шаклланган тарихий хусусиятларга эга ихтиёрий жамоат бирлашмасидир. Сиёсий партиянинг фаолиятининг асосий йўналиши жамият манфаатларига мос лойиҳаларни ишлаб чиқиш ва амалга оширишдан иборат бўлиб, улар жамият ҳаётини яхшилашга ҳам қаратилган. Бунда ишлаб чиқилган лойиҳаларни амалга ошириш учун давлат ҳокимиятининг ваколатли органлари ва уларнинг мансабдор шахслари муҳим восита ҳисобланади. Сиёсий партиялар вакилларининг давлат органларидаги иштироки амалдаги конституциявий қонунчиликда мустақамланган халқ ҳокимиятининг кафолати бўлиб хизмат қилади [3; Б.124.].

Шу билан бирга, маълум конституциявий-ҳуқуқий мақомга эга бўлган сиёсий партия корпоратив юридик шахс сифатида ҳам намоён бўлади. Унинг фаолияти фақат Конституция ва “Сиёсий партиялар тўғрисида”ги қонун нормалари орқали эмас, балки ФКда юридик шахсларга нисбатан белгиланган қоидалар асосида ҳам тартибга солинади.

Шуни алоҳида қайд этиш керакки, сиёсий партия банкрот деб топилиши мумкин эмас. Ўзбекистон Республикасининг 1996 йил 26 декабрдаги “Сиёсий партиялар тўғрисида”ги 337-I-сон Қонуннинг 15-моддаси ва 2004 йил 30 апрелдаги “Сиёсий партияларни молиялаштириш тўғрисида”ги 617-II-сон Қонунининг 3-моддасига мувофиқ, сиёсий партия маблағлари қуйидаги манбалар ҳисобига шаклланади: федерал бюджет маблағлари; сиёсий партия, унинг минтақавий бўлимлари ва бошқа тузилмалари томонидан ўтказилган тадбирлардан тушумлар, шунингдек тадбиркорлик фаолиятдан тушган даромадлар; фуқаролик-ҳуқуқий битимлардан тушумлар. Шундай қилиб, сиёсий партиялар даромад олиш учун етарлича қонуний имкониятларга эга.

Сиёсий партиялар фойда келтирувчи битимларда иштирок этиши ва тадбиркорлик фаолиятдан даромад олиши мумкинлигини ҳисобга олсак, ушбу юридик шахс турини банкрот деб топишни тақиқлаш борасида қонун чиқарувчининг позицияси тушунарсиз бўлиб қолмоқда. Бу ҳолат, эҳтимол, давлат томонидан бюджет маблағларини ҳимоя қилиш билан боғлиқ бўлиши мумкин.

Сиёсий партияларнинг фуқаролик ҳуқуқи субъекти сифатидаги фаолиятини тартибга солувчи қонунчилик нормалари тартибсизлик характерида эга. Ҳозирги вақтда мазкур нотижорат ташкилотларнинг мақомига оид қоидалар кўплаб норматив-ҳуқуқий ҳужжатларда мавжуд. Партиялар фаолиятини тартибга солиши лозим бўлган “Сиёсий партиялар тўғрисида”ги қонун кўпинча умумий қоидаларни ўз ичига олади ва бошқа қонунларга мурожаат қилинишини талаб қилади. Бу эса сиёсий партияларнинг фуқаролик ҳуқуқи субъекти сифатидаги мақомини таҳлил қилишда муайян қийинчиликларни келтириб чиқаради. Шу сабабли, мазкур ташкилотлар фаолиятини тартибга солувчи қонунчилик нормаларини ривожлантириш ва уларни яхлит тузилмавий тизимга бирлаштириш айтиш мумкин бўлиб кўринади.

Нотижорат корпоратив ташкилотлар-бу ўз фаолиятининг асосий мақсади сифатида фойда олишни кўзламайдиган ва иштирокчилар ўртасида фойдани тақсимламайдиган, таъсисчилари (иштирокчилари) уларга аъзо бўлиш ҳуқуқига эга бўлган ва ўзларининг олий бошқарув органи - умумий йиғилишни ташкил этадиган юридик шахслардир [4; Б.217.].

Нотижорат корпоратив ташкилотлар истеъмол кооперативлари, жамоат ташкилотлари, ассоциациялар (уюшмалар), кўчмас мулк эгаларининг ширкатлари ташкилий-ҳуқуқий шаклларида ташкил этилади.

Нотижорат ташкилотларининг аъзолик мезонларига асосланган таснифнинг ўзига қизиқиш уйғотади. Бундай ҳолда, “аъзолик одатда юридик шахс иштирокчиларининг алоҳида мақоми сифатида қаралади, бу, биринчидан, иштирокчиларнинг қатъий белгиланган таркибини; иккинчидан, тижорат корпорациялари иштирокчилари орасида корпоратив ҳуқуқларнинг мавжудлигини назарда тутати”. Бироқ, аниқроғи, бундай ҳуқуқлар нотижорат ташкилотлари аъзолари учун вужудга келиши мумкин, чунки бошқарув тизими, масалан, нотижорат шерикликда (бунда ассоциациялар ёки уюшмалар бўлади), бизнес компанияларидаги бошқарув тизимига ўхшайди: бир хил умумий йиғилиш, бир хил ижро этувчи орган, яъни яккабошчилик ёки коллегиял бошқаруви органи бўлиши мумкин. Шундай қилиб, аъзоликка асосланган ҳар қандай юридик шахс ичида унинг аъзолари ва юридик шахснинг ўзи ўртасида ташкилий муносабатлар юзага келади.

Юздан ортиқ иштирокчилари бўлган нотижорат корпорациялар ва ишлаб чиқариш кооперативларида энг юқори орган курултой, конференция ёки қонун ҳужжатларига мувофиқ уларнинг уставлари билан белгиланадиган бошқа вакиллик (коллегиял) органи бўлиши мумкин. Нотижорат корпоратив ташкилот ўз мулкнинг мулкдори ҳисобланади.

Цивилистик доктринада бир вақтнинг ўзида мавжуд бўлганида ташкилотни нотижорат юридик шахсга мансуб бўлишининг иккита шарт белгиланади:

- таъсисчилар (иштирокчилар) ўз фаолиятининг асосий мақсади сифатида фойда олишга интилмайдилар;
- иштирокчилари фойдани ўзаро тақсимламайдилар.

Нотижорат корпоратив ташкилотлар турли ташкилий-ҳуқуқий шаклда тузилиши мумкин ва уларга мисол сифатида қуйидагиларни кўрсатса бўлади: истеъмол кооперативлари; фуқароларнинг жамоат ташкилотлари; иттифоқлар (нотижорат шериклик, шу жумладан) ва уюшмалари; кўчмас мулк эгаларининг ширкатлари.

Умумий қоида сифатида, нотижорат ташкилотнинг таъсисчилари (иштирокчилари) унинг фаолиятидан олинган фойдани (даромадни) ўзаро тақсимлашга ҳақли эмаслар (ФКнинг 40-моддаси биринчи қисми). Нотижорат ташкилот тугатилгандан сўнг, кредиторларнинг талаблари қондирилгандан кейин қолган мол-мулк, агар қонун ҳужжатларида бошқача қоида назарда тутилмаган бўлса, унинг таъсис ҳужжатларига мувофиқ, унинг манфаатлари учун яратилган мақсадлар учун ва (ёки) хайрия мақсадлари учун йўналтирилади. Нотижорат юридик шахслар, муассасалар, сиёсий партиялар ва диний ташкилотлар бундан мустасно, тўловга қобилиятсиз (банкрот) деб эълон қилиниши мумкин.

Нотижорат юридик шахсларнинг ташкилий-ҳуқуқий шакллари тижорат шаклларида қараганда анча хилма-хилдир. Худди шу турдаги нотижорат ташкилотларнинг бир нечта турлари бўлиши мумкин, уларнинг мақоми ФК билан тартибга солинади.

Аксарият нотижорат ташкилотлар, тижорат ташкилотлари каби, корпорациялардир, яъни, улар қатъий аъзолик тамойиллари асосида қурилган. Бироқ, корпорациялар бўлмаган нотижорат юридик шахслар мавжуд (муассасалар, фондлар, автоном нотижорат ташкилотлар ва бошқалар) [5; Б.479.].

Аралаш шакллар нотижорат ташкилотлар орасида ҳам учрайди. Хайрия ёки диний ташкилотларни корпоратив тузилишга эга муассасалар деб аташ мумкин, чунки улар аслида муассаса ҳисоблансалар ҳам шакл бўйича корпорациялардир (Ўзбекистон Республикасининг 2007 йил 2 майдаги “Ҳомийлик тўғрисида”ги ЎРҚ-96-сон Қонуннинг 6-7, 9-моддалари). Ушбу ташкилотлар ва классик корпорациялар ўртасидаги сезиларли

фарқ шундаки, хайрия ёки диний ташкилот аъзоликка асосланган бўлса ҳам, унинг ҳар бир аъзоси ташкилот ва унинг мулкани бошқаришда иштирок эта олмайди. Хайрия ташкилотининг олий бошқарув органи ушбу ташкилот уставида назарда тутилган тартибда ташкил этилган унинг коллегиял органи ҳисобланади.

Кейинги йилларда жамоат ташкилоти концепцияси ўзгартирилди. 2021 йилда Ўзбекистон Республикаси Президентининг ПФ-6181-сон Фармони билан Ўзбекистонда илк бор фуқаролик жамиятини ривожлантиришнинг 2021–2025 йилларга мўлжалланган концепцияси ва Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 3 мартдаги “Нодавлат нотижорат ташкилотларини давлат томонидан қўллаб-қувватлаш, уларнинг фаолияти эркинлиги, ҳуқуқлари ва қонуний манфаатлари ҳимоя қилинишини таъминлашга оид қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПҚ-5012-сон Қарори қабул қилинди.

Нотижорат ташкилотлари аъзоларнинг маънавий ёки бошқа номоддий эҳтиёжларни қондириш учун ташкил этилади. Шу билан бирга, улар умумий манфаатларни ифодалаш ва ҳимоя қилиш ва қонунга зид бўлмаган бошқа мақсадларга эришишга қаратилган фаолиятни юритадилар. Жамоат ташкилотининг таъсисчилари сони учтадан кам бўлиши мумкин эмас. Жамоат ташкилотининг иштирокчиси (аъзоси) ўз уставида назарда тутилган аъзолик ва бошқа мулкӣ бадалларни тўлаши шарт (уларнинг миқдори ва тўлов тартибини белгилаш жамоат ташкилотининг олий органининг мутлақ ваколатига киради). Ҳар қандай иштирокчи, ўз хоҳишига кўра, исталган вақтда ўзи иштирок етадиган ташкилотдан чиқиш ҳуқуқига эга. Шу билан бирга, жамоат ташкилотига аъзолик ажралмасдир. Жамоат ташкилоти иштирокчисининг (аъзосининг) ҳуқуқларини амалга ошириш бошқа шахсга ўтказилиши мумкин эмас. Уюшма (уюшма) таъсисчиларининг сони иккитадан кам бўлмаслиги мумкин (жорий версияда - бешта). Юридик шахсларнинг аъзолари ва иштирокчилари ўртасидаги асосий фарқ бу иштирок етиш ҳужжатидир: нотижорат корпоратив ташкилот аъзолари ўзларининг иштирокларини жамоат ташкилоти аъзолари сонини ҳисобга олишга имкон берадиган тегишли баёнотлар ёки ҳужжатлар билан расмийлаштирадилар, муассислар еса ўзларининг фаолияти туфайли автоматик равишда яратилган ташкилотга аъзо бўлишади. ҳолат. Жамоат ташкилотига аъзо бўлиш учун ариза берувчи томонидан бериладиган енг кенг тарқалган ҳужжат бу аъзолик учун ариза. Нотижорат корпоратив ташкилотнинг юридик шахс сифатида ҳуқуқӣ лаёқати у давлат рўйхатидан ўтказилган пайтдан бошлаб юзага келади. Юридик шахснинг ҳуқуқӣ лаёқати деганда унинг фуқаролик ҳуқуқлари ва мажбуриятларини ташувчиси бўлиш қобилияти тушунилади. ФКнинг 41-моддасига биноан, юридик шахс ўз таъсис ҳужжатларида назарда тутилган фаолиятининг мақсадларига мос келадиган фуқаролик ҳуқуқларига эга бўлиши ва ушбу фаолият билан боғлиқ мажбуриятларни ўз зиммасига олиши мумкин. Фақат нотижорат корпоратив ташкилот давлат рўйхатидан ўтказилгандан сўнг сиз муҳрга буюртма беришингиз, ҳисоб рақамини очишингиз, лицензия олишингиз, муайян операцияни амалга ошириш тўғрисида қарор қабул қилишингиз ва ҳоказо. гарчи қонунларда ташкилот муҳрга буюртма бериш ва жорий ҳисоб рақамини очиши шарт бўлган муддат кўрсатилмаган бўлса-да, лекин муҳрсиз ташкилот аслида қонуний аҳамиятга эга ҳаракатларни амалга ошира олмайди (масалан, статистик гувоҳнома олиш ёки ҳисобот ҳужжатини тақдим етиш) ва очилмасдан. жорий ҳисоб у маблағлар билан ишлай олмайди, чунки истисносиз барча юридик шахслар банк муассасаларида пул маблағларини сақлашлари шарт [6; Б.54.].

Қонун чиқарувчи учун нотижорат корпоратив ташкилотнинг янги ташкилий-ҳуқуқӣ шакли кўп квартирали уй-жой мулкдорларининг ширкат (УЖМШ) ҳисобланади. Кўп квартирали уй-жой мулкдорларининг ширкат – бу кўчмас кўп квартирали уй-жой мулкдорларининг ихтиёрий бирлашмаси (кўп квартирали уйдаги

бинолар, шу жумладан кўп қаватли уй ёки бир нечта биноларда, турар-жой биноларида, қишлоқ уйларида, боғдорчилик, боғдорчилик ёки шаҳар атрофидаги ер участкалари ва бошқалар.), биргалик эгалик қилиш, фойдаланиш учун яратилган ва қонун билан белгиланган чегаралар доирасида, мулкни умумий мулк ва (ёки) умумий фойдаланиш, шунингдек қонунларда назарда тутилган бошқа мақсадларга эришиш учун бериш ҳисобланади.

Аслида, кўчмас мулк эгаларининг ширкати, хусусан, уй-жой мулкдорлари ширкатлар (Уй-жой кодексининг VIII-бўлими, “Кўп квартирали уйларни бошқариш тўғрисида”ги қонуннинг 8-боби) ва Вазирлар Маҳкамасининг 2011 йил 1 мартдаги 51-сон қарорига илова “Боғдорчилик-узумчилик ширкатлари тўғрисида”ги Низомнинг 2-бандига кўра “боғдорчилик-узумчилик ширкати ширкат аъзоларига умумий ижтимоий-хўжалик вазифаларини ҳал этишда ҳамда боғдорчилик ва узумчиликни юритишда кўмаклашиш учун жисмоний шахслар томонидан ихтиёрий асосларда таъсис этилган нотижорат ташкилот ҳисобланади”.

Кўп квартирали уйда умумий мулк, шунингдек боғдорчилик ширкатининг умумий фойдаланиш объектлари сифатида, боғдорчилик ва шаҳар атрофи нотижорат шериклик умумий биргаликда мулк ҳуқуқи тўғрисидаги кўчмас мулк эгаларининг тегишли ширкат аъзоларига қонун ҳужжатларида бошқа ҳолат назарда тутилган бўлмаса тегишли ҳисобланади. Бундай мулкнинг таркиби ва унга умумий мулк ҳуқуқидаги улушларни аниқлаш тартиби қонун билан белгиланади [7; Б.69.]. Ушбу уйдаги бинолар эгасининг кўп қаватли уйдаги умумий мулк ҳуқуқидаги улуши, ер участкаси эгасининг боғдорчилик, узумчилик ёки шаҳар атрофи нотижорат шериклигидаги жамоат объектларига умумий мулк ҳуқуқидаги улуши-бундай мулкдорнинг аъзоси – нотижорат ширкат белгиланган биноларга ёки ер участкасига эгалик ҳуқуқининг тақдирига боғлиқ бўлади.

Юридик шахслар тўғрисидаги қонун ҳужжатларини ривожлантиришнинг асосий йўналиши юридик шахсларни ташкил қилиш, рўйхатдан ўтказиш, қайта ташкил этиш ва тугатиш талабларини маълум даражада кучайтиришдир [8; Б.17-19.]. Юридик шахслар тўғрисидаги қонун ҳужжатларини такомиллаштиришга оид қоидалар ва ёндашувларнинг амалга оширилиши натижасида ФКнинг юридик шахсларнинг мақомини тартибга солишдаги роли, ундаги тегишли нормаларнинг аксарияти концентрацияси оширилди, бу уларни изчил ва барқарорлаштириш ҳамда уларнинг мазмуни ва адолатли мулк айланмасини ривожлантиришга қаратилган [9; Б. 378.].

Ғарбий Европада юридик шахсларни яратиш ва фаолият юритишнинг иккита асосий тизими мавжуд бўлиб, уларни шартли равишда инглиз ва олмон ҳуқуқи тизими деб аташ мумкин. Улардан биринчиси устав капиталига ва юридик шахсни рўйхатдан ўтказишга либерал талабларни қўяди, лекин унинг кейинги фаолияти учун жуда қаттиқ талаблар, биринчи навбатда, қатъий ва пухта ҳисобот бериш, тақдим этишни кечиктириш ёки қалбакилаштириш тадбиркорлар учун жиноий жавобгарликка сабаб бўлади. Иккинчи тизим, аксинча, юридик шахсни ташкил этиш учун жуда қаттиқ талабларни қўяди, аммо унинг кейинги фаолияти тўғрисида либералдир. Маҳаллий тадбиркорлар ва давлат органларининг уларни қўллаб-қувватловчи мансабдор шахслари мавжуд чекловларни бекор қилиб, иккала тизимнинг либерал хусусиятларини бирлаштиришни ва шу билан дунёнинг исталган нуқтасида мисли кўрилмаган юридик шахсларга ультра либерал ёндашувни яратишни хоҳлашади. Шу нуқтаи назардан, юридик шахсларни рўйхатга олиш тўғрисидаги амалдаги қонунчиликни такомиллаштириш зарурати аён бўлади [10; Б. 87-90.].

Икки турдаги ташкилий-ҳуқуқий шаклларни ажратиш мезони аъзоликнинг мавжудлиги (нотижорат корпорацияларда) ёки мавжуд эмаслиги (нотижорат унитар ташкилотларда) ҳисобланади. Иқтисодиёти ривожланган бутун дунё бўйлаб юридик шахсларнинг асосий турлари корпорациялардир.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Gaitova L. Kh., Kesaeva V. A., Non-commercial corporate organizations // Agrarian and Land Law. 2016. №3 (135). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/nekommercheskie-korporativnye-organizatsii> (date of reference: 27.10.2024).
2. Filatova U. B., Gorbach O. V., Associations and Unions in the System of Noncommercial Corporate Organizations in Russian Law // Siberian Law Bulletin. 2021. №1 (92). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/assotsiatsii-i-soyuzy-v-sisteme-nekommercheskih-korporativnyh-organizatsiy-v-rossiyskom-prave> (date of reference: 27.10.2024).
3. Guterman A.E., Dolgikh F.I. Civil-legal position of political parties // Vestnik Akademii. 2018. № 4. С. 122-125.
Белых В.С. Правовое регулирование предпринимательской деятельности в России: (Книга). – М.: Проспект, 2008. – С. 215.
4. Рожкова М.А. Средства и способы правовой защиты сторон коммерческого спора. – М., 2006. – С. 337.
5. Топилдиев В.Р. Ташкилий муносабатларни фуқаролик-ҳуқуқий тартибга солиш: юрид. фан. докт. дис. ... – Тошкент: 2021. – 242 б.
6. Труды по гражданскому праву / Б.Б. Черепахин; Науч. ред.: С.С. Алексеев. – М.: Статут, 2001. – 479 с.
7. Нариманов Б. Нодавлат нотижорат ташкилотларининг тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланишига оид айрим ҳуқуқий масалалар // <https://www.researchgate.net/publication/367124051>
8. Суханов Е.А. О развитии законодательства о юридических лицах. http://www.juristlib.ru/book_5862.html
9. Гайтова Л.Х-М., Кесаева В.А. Некоммерческие корпоративные организации // АГРАРНОЕ И ЗЕМЕЛЬНОЕ ПРАВО. 2016. № 3(135). – С. 87-90.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ S/9 (4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).